

Guia de llenguatge inclusiu en el tractament de persones amb discapacitat

Guia de llenguatge inclusiu en el tractament de persones amb discapacitat

Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura

Agraïments

La Direcció General de Política Lingüística de la Generalitat de Catalunya agraeix a les persones i associacions següents la revisió acurada que han fet d'aquesta **GUIA DE LLENGUATGE INCLUSIU EN EL TRACTAMENT DE PERSONES AMB DISCAPACITAT**:

APSOCECAT (Associació Catalana Pro Persones Sordcegues);

DINCAT (Federació d'Entitats de la Discapacitat Intel·lectual i del Desenvolupament del Catalunya);

FESOCA (Federació de Persones Sordes de Catalunya);

ONCE (Organització Nacional de Cecs d'Espanya);

Gemma Rigau i Oliver, professora i membre de la Secció Filològica de l'IEC;

Secretaria d'Afers Socials i Famílies del Departament de Treball, Afers Socials i Famílies;

TERMCAT, Centre de Terminologia.

© Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura. Direcció General de Política Lingüística

Març 2021

Autoria: Pere Herrero i Gómez

Il·lustració portada: Gerd Altmann / Pixabay

ISBN: 978-84-18601-42-2

Aquesta obra està sotmesa a una llicència del tipus Reconeixement-No Comercial-No Derivada de Creative Commons, d'acord amb la qual podeu reproduir, distribuir o comunicar públicament l'obra sempre que en citeu l'autoria i la font, i no en feu ús comercial ni en genereu obra derivada.

Resum de la llicència: <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>.

Llicència completa: <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/legalcode>.

Sumari

Presentació	5
Introducció	6
Marc conceptual i normatiu	8
Catalunya	9
Espanya	10
Concepte i definició de discapacitat	11
El terme 'diversitat funcional'	11
La imatge social de la discapacitat	12
Criteris per tractar la discapacitat amb una òptica inclusiva	13
Prioritzar la persona a la discapacitat	13
Bandejar termes obsolets o pejoratius	14
Evitar les inconcrecions	14
Considerar si és rellevant referir-se a la discapacitat	14
Comunicar amb rigor i precisió	14
Destacar les capacitats en lloc de les limitacions	15
Contextualitzar	15
Evitar els eufemismes	16
La paraula 'especial'	16
Defugir el paternalisme	17
Evitar el llenguatge infantilitzat	18
Evitar el tòpic de la superació	18
Millor 'inclusió' que 'integració'	18
Utilitzar 'persones en situació de dependència', no 'dependents'	18
Evitar els usos metafòrics denigrants	19
Parlar de 'persones sense discapacitat', no de 'persones normals'	19
Incorporar la perspectiva de gènere	19
Terminologia recomanada segons els tipus de discapacitat	21
Discapacitat visual	21
Discapacitat auditiva	21
Sordceguesa	22
Discapacitat física	23
Discapacitat intel·lectual	23
Discapacitat per trastorn mental	24
Taules resum d'expressions	25
Taula 1. Expressions relacionades amb la discapacitat en general	25
Taula 2. Expressions relacionades amb la discapacitat visual	26
Taula 3. Expressions relacionades amb la discapacitat auditiva	27
Taula 4. Expressions relacionades amb la sordceguesa	27
Taula 5. Expressions relacionades amb la discapacitat física	28
Taula 6. Expressions relacionades amb la discapacitat intel·lectual	29
Taula 7. Expressions relacionades amb la discapacitat per trastorn mental	30
Bibliografia	31

Presentació

Les persones amb discapacitat han aconseguit els darrers anys un reconeixement legal dels seus drets com a integrants de la societat en condicions d'igualtat amb la resta de ciutadans. Això ha afavorit la participació com més va més intensa dels membres d'aquest col·lectiu en totes les esferes de la societat. Malgrat el reconeixement legal i l'augment de la seva presència social, les persones amb discapacitat topen encara sovint amb actituds poc respectuoses, basades en prejudicis i estereotips propis d'una visió de la discapacitat que el segle XXI ha de foragitar.

Per contribuir a consolidar la inclusió plena d'aquest col·lectiu i combatre aquestes actituds, és necessari que arrel·li a la nostra societat una concepció de la discapacitat lliure d'estereotips i ajustada a la realitat. En aquesta missió, les administracions públiques, els centres educatius, els mitjans de comunicació i tots els agents socials que treballen amb persones amb discapacitat o que s'hi refereixen hi tenim un paper essencial. Els missatges i les informacions que difonem han de ser exemplars en la representació d'una imatge objectiva i precisa de les persones amb discapacitat, i és fonamental que ho fem amb un llenguatge respectuós i rigorós.

És amb la voluntat de contribuir també lingüísticament a una societat igualitària i respectuosa amb els drets i la dignitat de totes les persones que la Direcció General de Política Lingüística publica aquesta **GUIA DE LLENGUATGE INCLUSIU EN EL TRACTAMENT DE PERSONES AMB DISCAPACITAT**, per ajudar a redactar textos relacionats amb la discapacitat amb un llenguatge adequat, que reflecteixi una visió de la discapacitat com més exacta millor i amb el qual, a més, les persones amb discapacitat se sentin identificades.

Ester Franquesa i Bonet
Directora general de Política Lingüística

Introducció

La participació creixent de les persones amb discapacitat en tots els àmbits de la societat és un fet innegable. Això fa que les referències a la discapacitat siguin cada vegada més freqüents en els textos orals i escrits de tota mena d'entitats i institucions, com ara les administracions públiques, els centres educatius, les associacions que treballen amb persones amb discapacitat o els mitjans de comunicació.

Si volem aconseguir una societat igualitària, respectuosa amb els drets i la dignitat de totes les persones, és necessari que aquestes referències es facin amb un llenguatge adequat, que no discrimini les persones amb discapacitat.

Històricament s'ha fet servir un llenguatge despectiu per referir-se a aquest col·lectiu, com a reflex d'una concepció social menyspreadora. Les persones amb discapacitat s'han percebut com a diferents i s'han tractat com a éssers inferiors, no vàlids o incomplets. Aquesta visió pejorativa també es manifestava en actuacions públiques i privades respecte a aquestes persones, de caràcter principalment caritatiu o assistencialista.

Però afortunadament les percepcions socials han anat variant i, amb el reconeixement i l'impuls dels drets humans i amb la consciència creixent de la necessitat de respectar i incloure la diversitat, s'ha anat imposant un canvi en el tractament de les persones amb discapacitat. Ara s'adopta un paradigma d'igualtat d'oportunitats i d'inclusió en la societat i s'abandona el model basat en l'assistència.

El llenguatge no s'ha deslligat dels nous valors socials. Progressivament es van adoptant formes més adients a la nova concepció de la discapacitat i es van abandonant les expressions considerades inadequades i fins i tot ofensives, però encara es pot detectar l'ús d'una terminologia discriminatòria o inadequada, generalment fruit del desconeixement de la realitat de les persones amb discapacitat.

S'ha de tenir present que amb el llenguatge es pot afavorir la inclusió o es pot marginar. Si se'n fa un ús inadequat es pot contribuir a difondre una imatge social negativa de persones i grups —amb termes inexactes o inadequats— o fins i tot a invisibilitzar-los —amb expressions homogeneïtzadores que obvien o neguen la diversitat.

Per aquest motiu és important fer un tractament de la discapacitat amb un llenguatge adequat, que respecti la terminologia amb què les persones amb discapacitat se senten més identificades i que contribueixi a la participació plena d'aquestes persones en la societat.

Aquesta guia s'ha elaborat amb aquest objectiu. Pretén ser una eina que ajudi a utilitzar un llenguatge apropiat en el tractament de les persones amb discapacitat, a fi de donar-ne una imatge objectiva i d'afavorir-ne la inclusió social. Els destinataris són les administracions públiques i els mitjans de comunicació.

La guia s'estructura en una introducció i set apartats. En els dos primers apartats es descriuen el marc normatiu i conceptual en què s'insereixen algunes de les solucions lingüístiques proposades i una definició actualitzada de *discapacitat*. En el tercer apartat es planteja la necessitat de transformar la concepció social de la discapacitat per ajustar-la a la realitat. A continuació es descriuen els principals problemes que es poden detectar en les informacions sobre discapacitat i es donen criteris generals i recomanacions per

evitar-los. En els dos apartats següents es donen un conjunt d'expressions inadequades associades als diferents tipus de discapacitat i les corresponents propostes de solució, i un resum en forma de taula de les principals expressions recomanades. Finalment, es dona la bibliografia consultada.

Marc conceptual i normatiu

La concepció social de la discapacitat ha anat variant al llarg de la història i ha donat lloc a models de tractament legal molt diferents a tot el món. De considerar-la en èpoques antigues una càrrega o una vergonya que s'havia d'aïllar de la resta de la societat es va passar a tenir-ne una visió compassiva i assistencialista en temps més moderns, una visió que ha evolucionat fins a l'actualitat, que ha adquirit una perspectiva més respectuosa i inclusiva.

Aquesta evolució s'ha reflectit en les normes i disposicions que fan referència a la discapacitat i en la terminologia legal utilitzada. Un exemple dels primers intents d'esmenar la imatge i el llenguatge negatius associats tradicionalment a la discapacitat es troba en el Programa d'acció mundial per a les persones amb discapacitat aprovat per les Nacions Unides el 1982, que insta els mitjans d'informació a «oferir una imatge acurada i precisa, així com una representació i informacions equànimes, de les discapacitats i les persones amb discapacitat».

L'últim canvi transcendental que hi ha hagut en el tractament de la discapacitat a escala internacional ha estat el pas d'un model assistencialista, com el que predominava en el segle xx, a un model social basat en la igualtat d'oportunitats i els drets humans, com el que preval actualment.

El model assistencialista, també anomenat *medicorehabilitador* o *biomèdic*, té com a objecte l'individu, al qual considera l'únic *responsable* de les seves limitacions en relació amb les persones de la resta de la societat, i encamina els seus esforços a rehabilitar-lo i intentar que s'adapti a les pròpies circumstàncies. El segon model, en canvi, persegueix la inclusió social de la persona amb discapacitat i fa responsable d'aquest objectiu tota la societat, que és la que ha de garantir la igualtat de les persones, com a principi bàsic dels drets humans.

Segons el model social, la discapacitat deixa de ser la particularitat d'una persona i es converteix en el resultat de la interacció entre aquesta persona i el conjunt de la societat. Aquesta visió posa l'èmfasi en les limitacions de la societat per prestar serveis adequats que tinguin en consideració les necessitats de totes les persones. La discapacitat passa a ser, doncs, una qüestió de drets i no de salut.

La normativa internacional ja havia fet un gran pas en l'adopció de la perspectiva social quan l'Organització Mundial de la Salut (OMS) va aprovar el 2001 la Classificació internacional del funcionament, de la discapacitat i de la salut (CIF), que proposa deixar de centrar-se en els aspectes negatius de l'individu i passar a un model que destaquï el funcionament positiu potencial de la persona. Per a això hi incorpora els factors ambientals que influeixen en la capacitat de dur a terme determinades activitats. D'aquesta manera, la CIF estableix una noció de discapacitat basada en la interacció de les persones amb el seu entorn físic i social.

A més de plantejar aquest nou marc conceptual, la CIF ha estat fonamental en l'establiment d'una terminologia unificada i estandarditzada, amb el propòsit que es pugui utilitzar per millorar la comunicació sobre la discapacitat en disciplines i sectors diferents. Una conseqüència de la nova classificació de l'OMS és l'abandó de l'antic terme oficial

minusvalidesa, a causa de la connotació pejorativa que té, i la nova definició de *discapacitat*.

Però el moment clau que impulsa la terminologia fixada per la CIF, juntament amb el reconeixement legal dels drets de les persones amb discapacitat, arriba amb la Convenció internacional sobre els drets de les persones amb discapacitat, aprovada per l'Assemblea General de les Nacions Unides el 13 de desembre de 2006, que serveix de marc a la legislació sobre discapacitat de tots els països que s'hi han adherit.

És especialment important l'article 8, que prescriu l'adopció de mesures per sensibilitzar la societat respecte a les persones amb discapacitat i les seves aportacions, i per lluitar contra els estereotips i prejudicis que les afecten. Les mesures que es proposen inclouen fer campanyes efectives de sensibilització pública; fomentar en tots els nivells del sistema educatiu el respecte pels drets de les persones amb discapacitat; instar els mitjans de comunicació a difondre'n una imatge compatible amb la finalitat de la Convenció, i promoure programes de formació sobre sensibilització que tinguin en compte les persones amb discapacitat i els seus drets.

En l'àmbit europeu, pel que fa a la normativa sobre discapacitat, destaca l'Estratègia Europea de Discapacitat 2010-2020, un instrument jurídic que defensa els drets de les persones amb discapacitat. Es basa en la Convenció de les Nacions Unides i adopta, per tant, la terminologia de l'OMS.

Catalunya

La Convenció internacional sobre els drets de les persones amb discapacitat va entrar en vigor el 3 de maig de 2008 en tots els països que l'havien ratificat, entre els quals, Espanya, que ho va fer el 2007. Des d'aleshores, al territori espanyol, totes les regulacions legals que afecten les persones amb discapacitat s'han d'adaptar a les disposicions normatives de la Convenció, que recull la terminologia de l'OMS.

Pel que fa a Catalunya, atès que l'Estatut estableix que els poders públics de Catalunya han de promoure el ple exercici de les llibertats i els drets que reconeixen els tractats i convenis internacionals subscrits per Espanya, la legislació catalana també s'ha d'adaptar a les disposicions de la Convenció internacional sobre els drets de les persones amb discapacitat.

Així, doncs, a la Llei 12/2007, de serveis socials, la terminologia referida a les persones amb discapacitat incorpora el terme *persona amb discapacitat* en substitució d'antigues denominacions com *disminuït* o *minusvàlid*. El Departament de Treball, Afers Socials i Famílies ja va instar les entitats titulars de serveis socials en l'àmbit de la discapacitat a actualitzar la terminologia obsoleta.

També en el Decret 156/2014, de 25 de novembre, del Consell de la Discapacitat de Catalunya, s'adopta la terminologia de l'OMS i en particular el terme *persona amb discapacitat*, «per una qüestió de seguretat jurídica», per damunt de la denominació alternativa *persones amb diversitat funcional*, que algunes persones i col·lectius fan servir, però que no disposa d'un consens majoritari.

Espanya

En l'àmbit de la legislació espanyola, la Llei 39/2006, de 14 de desembre, de promoció de l'autonomia personal i atenció a les persones en situació de dependència,¹ ja fixa l'ús del terme *persona amb discapacitat* en substitució dels termes *minusvàlid* o *persona amb minusvalidesa*, d'acord amb la Convenció, i obliga expressament les administracions públiques a fer-lo servir.

Aquesta obligació es referma en el Reial decret 1856/2009, de 4 de desembre, de procediment per al reconeixement, declaració i qualificació del grau de discapacitat,² que prescriu els usos terminològics establerts per l'OMS i l'esmentada Llei 39/2006.

¹ També coneguda popularment com a *lleï de dependència*.

² Aquest Reial decret va modificar el Reial decret 1971/1999, de 23 de desembre, de procediment per al reconeixement, declaració i qualificació del grau de minusvalidesa. És la norma que regula a tot l'Estat el reconeixement administratiu de la situació de discapacitat.

Concepte i definició de discapacitat

A partir del concepte establert per la Classificació Internacional del Funcionament, de la Discapacitat i de la Salut de l'OMS i de la Convenció internacional sobre els drets de les persones amb discapacitat de l'ONU, el TERMCAT³ defineix la discapacitat com «el resultat de la interacció entre el dèficit o la pèrdua d'una estructura corporal o una funció corporal i les barreres de l'entorn, que suposa una limitació en l'activitat i la consegüent restricció en la participació en igualtat de condicions que la resta de ciutadans».⁴

Aquesta definició deixa de considerar la discapacitat com una característica intrínseca de la persona i posa l'èmfasi en l'entorn. Implica, per tant, que la via per aconseguir una participació plena i efectiva de les persones amb discapacitat en la societat, amb els mateixos drets que tothom, és la supressió de les barreres de l'entorn.

El terme 'diversitat funcional'

Hi ha persones que en lloc de *discapacitat* prefereixen fer servir el terme *diversitat funcional*, que no té, tanmateix, una acceptació general en el conjunt del sector. Els qui el defensen sostenen que és una denominació amb connotacions positives i que equipara realment tothom, ja que posa l'accent en les diferents capacitats i funcionalitats que tenen totes les persones. A més, apareix en el preàmbul de la Llei 13/2014, d'accessibilitat.⁵ En canvi, els qui no en són partidaris consideren que és tan genèric que invisibilitza les persones amb discapacitat, ja que des del punt de vista lingüístic es pot aplicar a tothom indistintament i no serveix per referir-se a un col·lectiu determinat. També remarquen, d'altra banda, que *discapacitat* és l'únic terme que defensa majoritàriament el moviment social organitzat de la discapacitat a escala global.

Tenint en compte aquests i altres arguments, el TERMCAT considera que *diversitat funcional* no és una forma adequada i recomana el terme *discapacitat*.

³ Centre de terminologia de la llengua catalana creat el 1985 per la Generalitat de Catalunya i l'Institut d'Estudis Catalans.

⁴ Segons la fitxa <https://www.termcat.cat/ca/diccionaris-en-linia/118/fitxa/ODM1NDA2>.

⁵ En el preàmbul s'hi afirma: «Aquesta terminologia és coherent amb els principis en els quals es fonamenta la present llei». Però el mateix text precisa: «No obstant això, l'articulat de la Llei manté la terminologia actual de l'Organització Mundial de la Salut, de *persones amb discapacitat*, per una qüestió de seguretat jurídica i amb la voluntat de facilitar-ne la interpretació, l'aplicació i la vinculació amb altres normatives».

La imatge social de la discapacitat

Tot i que, almenys en el pla legal, les persones amb discapacitat tenen reconeguts els seus drets, quan els volen exercir encara troben molts obstacles que han de superar, sobretot pel que fa a actituds de la societat motivades per una concepció de la discapacitat basada en prejudicis i estereotips.

Per transformar aquesta manera de pensar i les actituds que se'n deriven és essencial aconseguir que la societat tingui una imatge objectiva i acurada de les persones amb discapacitat.

La responsabilitat d'aquesta tasca recau en diferents agents, però els mitjans de comunicació i l'Administració —que té la responsabilitat de vetllar i dur a terme polítiques per a l'atenció, la inclusió social o la millora de la qualitat de vida de les persones amb discapacitat— hi tenen un paper important per la incidència que tenen els seus textos en la formació de valors i opinions en la ciutadania.

Quan l'Administració s'adreça a aquest col·lectiu o quan els mitjans n'informen, han de parlar una atenció especial a l'hora d'esmentar les persones que en formen part. Segons l'enfocament que donin als seus textos poden contribuir a crear o a mantenir prejudicis i estereotips, o bé a fer-los desaparèixer.

Però si bé la intencionalitat i el contingut del missatge són essencials, també ho és el llenguatge utilitzat. La tria d'una terminologia adequada pot contribuir a explicar la realitat d'una manera més exacta i fer-la conèixer millor.

Amb una informació rigorosa, neutra i vehiculada amb un llenguatge respectuós es pot ajudar a construir una societat sense concepcions esbiaixades, en què les persones amb discapacitat participin amb igualtat d'oportunitats.

A continuació presentem uns criteris generals que cal tenir en compte a l'hora de redactar informacions o missatges en què es faci referència a persones amb discapacitat, especialment amb relació a l'ús del llenguatge.

Criteris per tractar la discapacitat amb una òptica inclusiva

Prioritzar la persona a la discapacitat

S'ha d'emfasitzar el conjunt de la persona i les seves capacitats, no les seves limitacions. Per aquest motiu es recomana dir *una persona amb discapacitat* —terme avalat, d'altra banda, pel consens internacional— en lloc de *un discapacitat* o *una discapacitada*.

Així, doncs, és preferible evitar expressions que se centren en les limitacions i deshumanitzen la persona equiparant-la a la seva condició:

Expressió inadequada	Expressió adequada
✗ <i>un nen discapacitat</i>	✓ <i>un nen amb discapacitat</i>
✗ <i>una discapacitada intel·lectual</i>	✓ <i>una dona amb una discapacitat intel·lectual</i>
✗ <i>un malalt mental</i>	✓ <i>una persona amb un trastorn mental</i> ✓ <i>una persona amb una malaltia mental</i>

Seguint el mateix criteri, convé evitar l'ús d'etiquetes genèriques per als grups de persones amb discapacitat:

Expressió inadequada	Expressió adequada
✗ <i>els Down</i>	✓ <i>les persones amb síndrome de Down</i>

Per evitar repetir excessivament la forma plural *persones amb discapacitat* en un text, es poden fer servir les expressions sinònimes *grup social* o *aquesta part de la societat*, que tenen l'avantatge de reflectir la voluntat d'inclusió, o *col·lectiu*.

De totes maneres, hi ha persones amb discapacitat que prefereixen posar l'èmfasi en la pròpia discapacitat com a signe d'identitat. Per exemple, triant *sords*⁶ en lloc de *persones sordes* com a terme per autodesignar-se. En aquests casos, és recomanable demanar a la persona o al col·lectiu a què s'hagi de fer referència com volen ser anomenats i respectar les seves preferències.

⁶ La Federació Mundial de Sords va avalar l'ús d'aquest terme el 1991.

Bandejar termes obsolets o pejoratius

Cal evitar, per fer referència a les persones amb discapacitat, l'ús de termes obsolets o clarament ofensius, que vulneren la dignitat de la persona, com ara els següents:

✗ <i>boig boja</i>	✗ <i>impossibilitat -ada</i>	✗ <i>paralític -a</i>
✗ <i>contrafet -a</i>	✗ <i>incapacitat -ada</i>	✗ <i>retardat -ada</i>
✗ <i>disminuït -ida</i>	✗ <i>inútil</i>	✗ <i>subnormal</i>
✗ <i>esguerrat -ada</i>	✗ <i>invàlid -a</i>	✗ <i>tarat -ada</i>
✗ <i>estrafet -a</i>	✗ <i>minusvàlid -a</i>	✗ <i>tolit -ida</i>
✗ <i>impedit -ida</i>	✗ <i>oligofrènic -a</i>	✗ <i>trastornat -ada</i>

També per designar conceptes s'utilitzen de vegades denominacions amb càrrega negativa, com en el cas de *defecte de naixement*. És preferible substituir aquest terme per *discapacitat congènita*.

Evitar les inconcrecions

La discapacitat és molt heterogènia i convé no unificar conceptes que requereixen tractaments informatius diversos. Així, és preferible no parlar genèricament de *persones amb discapacitat* en una informació referida únicament a *persones amb discapacitat intel·lectual*.

Considerar si és rellevant referir-se a la discapacitat

Cal avaluar la conveniència d'incloure referències a la discapacitat en les comunicacions. Si no aporten informació rellevant, només reforcen el caràcter sensacionalista de la notícia i, per tant, convé evitar-les.

Expressió inadequada	Expressió adequada
✗ <i>La taula d'especialistes en literatura medieval estava formada per set persones, una de les quals era cega.</i>	✓ <i>La taula d'especialistes en literatura medieval estava formada per set persones.</i>

De totes maneres, és necessari que les persones amb discapacitat tinguin veu i presència en els mitjans de comunicació per evitar-ne la invisibilitat.

Comunicar amb rigor i precisió

Un error en què encara es cau de tant en tant és no diferenciar entre discapacitat i malaltia. Tot i ser dos conceptes que poden estar relacionats, no són equiparables. Tenir una discapacitat, com ara la sordesa, no pressuposa estar malalt, encara que de vegades una malaltia pot provocar una discapacitat.

Un altre exemple d'informació errònia és pressuposar que tenir un trastorn mental comporta ser menys intel·ligent. Els problemes de salut mental no tenen res a veure amb tenir menys capacitat intel·lectual.

Pel que fa al llenguatge, si bé la formalitat pot variar segons els àmbits, la terminologia relacionada amb el tractament de les persones amb discapacitat ha de ser sempre precisa i acurada.

Un exemple de falta de precisió és fer servir el terme *disminuïts psíquics* en referència indiscriminada a *persones amb discapacitat intel·lectual* i a *persones amb problemes de salut mental*. Cal distingir aquests dos termes, i és recomanable especificar la discapacitat concreta quan sigui possible (*trastorn bipolar, síndrome de Down...*). També denota poc rigor l'ús de l'expressió incorrecta *discapacitat psicològica*.

Expressió inadequada	Expressió adequada
✗ <i>disminuïts psíquics</i>	✓ <i>persones amb discapacitat intel·lectual</i> ✓ <i>persones amb problemes de salut mental</i>
✗ <i>discapacitat psicològica</i>	✓ <i>discapacitat intel·lectual</i>

Destacar les capacitats en lloc de les limitacions

La passivitat i la necessitat d'assistència permanent no són la norma en la vida de les persones amb discapacitat. Com a col·lectiu que enriqueix la diversitat de la societat convé oferir-ne una imatge activa i dinàmica, i ressaltar-ne les capacitats en lloc de les limitacions.

Amb l'ús del terme *usuari d'una cadira de rodes*, per exemple, destaquem la mobilitat de la persona, però si diem *confinat en una cadira de rodes*, n'emfasitzem la limitació.

Expressió inadequada	Expressió adequada
✗ <i>Arran de l'accident ha quedat confinada en una cadira de rodes.</i>	✓ <i>Arran de l'accident haurà d'anar en cadira de rodes.</i> ✓ <i>Arran de l'accident haurà de fer servir una cadira de rodes.</i>

Contextualitzar

A més de descriure uns fets determinats, convé que les informacions n'expliquin el context; és a dir, les seves circumstàncies i les causes que els originen. D'aquesta manera es contribuirà a transmetre una imatge més ajustada i comprensiva de la discapacitat.

Per exemple, en les informacions en què concorrin una persona amb malaltia mental i un fet violent, convé puntualitzar que, tal com estableix l'OMS, la malaltia mental no

predisposa a la violència, per no oferir una visió distorsionada de les persones que tenen una malaltia mental.

Evitar els eufemismes

Hi ha expressions que es fan servir per no mirar de cara la discapacitat i intentar alleujar-la donant-ne una imatge més suau. La realitat de la discapacitat s'ha de descriure amb els termes apropiats, no amb eufemismes.

Expressió inadequada	Expressió adequada
✗ <i>persones diferents</i>	✓ <i>persones amb discapacitat</i>
✗ <i>persones amb problemes físics</i>	✓ <i>persones amb discapacitat física</i>
✗ <i>persones físicament limitades</i>	✓ <i>persones amb mobilitat reduïda</i>
✗ <i>un nen especial</i>	✓ <i>un nen amb discapacitat</i>

També es poden considerar eufemismes les expressions *persona amb altres capacitats* o *persona amb capacitats diferents*, i hi ha qui troba que també ho és l'expressió *diversitat funcional*, comentada més amunt.

La paraula 'especial'

Quan s'aplica el qualificatiu *especial* a una persona pot semblar d'entrada que se li atribueixen unes qualitats positives, però en realitat aquesta paraula no deixa de ser un eufemisme, ja que posa l'accent en la diferència i reforça la idea que una persona amb discapacitat no té les mateixes oportunitats que les altres. És preferible usar la forma *amb discapacitat* en lloc de l'adjectiu *especial*:

Expressió inadequada	Expressió adequada
✗ <i>persona especial</i>	✓ <i>persona amb discapacitat</i>

Per tradició d'ús, tanmateix, la paraula *especial* s'utilitza en la denominació oficial d'alguns conceptes i programes educatius, com ara en *educació especial* i *necessitats educatives especials*. També es pot trobar en noms com Special Olympics,⁷ en aquest cas la versió en anglès del qualificatiu.

⁷ Special Olympics és una organització que fomenta l'esport entre les persones amb discapacitat intel·lectual.

Defugir el paternalisme

S'ha d'evitar el to caritatiu que mou a la compassió. L'ús de certes expressions amb connotacions negatives presenta les persones amb discapacitat com a persones sempre menors d'edat que no poden prendre decisions pròpies ni tenir una vida plena i que, per tant, han de ser objecte de sobreprotecció i assistència incidint en les seves necessitats i les dificultats que troben en la vida.

Aquest estereotip paternalista prové de la presumpció que totes les persones amb discapacitat tenen una qualitat de vida reduïda, però la realitat és que poden desenvolupar plenament les seves capacitats i tenir una vida satisfactòria.

En comptes de donar un enfocament victimista a les informacions, convé centrar-se en la superació dels veritables problemes que han d'afrontar les persones amb discapacitat, relacionats en general amb l'accessibilitat de l'entorn.

Pel que fa al llenguatge, s'ha de procurar parlar de la discapacitat amb naturalitat, sense emfasitzar-la ni emetre judicis de valor.

Així, doncs, convé evitar qualificatius emocionals com ara *lamentable*, *desgraciat*, *infeliç* o *desafortunat*, i no utilitzar les locucions *pateix de*, *és víctima de* o *està afectat de* per expressar que una persona té o presenta una discapacitat. *Tenir* i *presentar* són precisament formes més neutres i per tant preferibles, a les quals es podria afegir el verb *manifestar*.

Expressió inadequada	Expressió adequada
✗ <i>els treballadors que estan afectats de síndrome de Down</i>	✓ <i>els treballadors que presenten síndrome de Down</i>
✗ <i>un reportatge sobre les persones que pateixen un trastorn de l'espectre autista</i>	✓ <i>un reportatge sobre les persones que tenen un trastorn de l'espectre autista</i>

Altres paraules amb càrrega negativa que cal evitar són *condemnat* (a una cadira de rodes), *afligir* (l'afligeix una malaltia) i *prostrat* (en un llit). Es pot dir, en canvi, que una persona és usuària d'una cadira de rodes, que té una malaltia, o que està allitada o en un llit.

Tampoc no s'ha de fer servir el terme *pacient* si no es refereix a una persona que rep un tractament mèdic.

Expressió inadequada	Expressió adequada
✗ <i>la destinatària és una dona afligida de discapacitat auditiva</i>	✓ <i>la destinatària és una dona que té discapacitat auditiva</i> ✓ <i>la destinatària és una dona sorda</i>
✗ <i>el jove tetraplègic està prostrat en un llit d'ençà del seu accident</i>	✓ <i>el jove amb tetraplegia està en un llit d'ençà del seu accident</i>

Evitar el llenguatge infantilitzat

S'han de defugir les expressions infantilitzades, en què predominen els diminutius, tant per referir-se a persones adultes (*els xicots, les noies, aquests vaillets, un esguerradet, un ceguet*) com per anomenar objectes i situacions (*la cadireta, el taca-taca*). Aquest llenguatge també amaga una visió paternalista i condescendent, perquè situa en una posició de superioritat qui el fa servir.

Evitar el tòpic de la superació

Un estereotip freqüent és atribuir valors gairebé sobrehumans a les persones amb discapacitat que han aconseguit certs èxits o presentar-les com a models de superació. Aquesta visió, tot i que pot ser motivadora, pot aixecar falses expectatives en les persones amb discapacitat. Tothom ha d'afrontar reptes en la vida, i no tothom se'n surt. Els èxits, com les dificultats, s'han de tractar de manera equànime i amb naturalitat.

Expressió inadequada	Expressió adequada
✗ Vols conèixer històries de superació de persones discapacitades?	✓ Vols conèixer històries de vida de persones amb discapacitat?

Millor 'inclusió' que 'integració'

El terme *inclusió* denota una implicació de la persona amb discapacitat i de la societat, al mateix nivell, per crear un entorn en què hi hagi igualtat de condicions per a tothom. *Integració*, en canvi, suggereix que és la persona amb discapacitat qui s'ha d'esforçar a adaptar-se als estàndards de la societat. És preferible, doncs, l'ús de *inclusió*.

Expressió inadequada	Expressió adequada
✗ Es fan activitats perquè els nens i nenes amb autisme s'integrin a l'aula.	✓ Es fan activitats perquè els nens i nenes amb autisme se sentin inclosos a l'aula.

Utilitzar 'persones en situació de dependència', no 'dependents'

És recomanable fer servir l'expressió *persones en situació de dependència* en lloc de *dependents* o fins i tot *persones dependents*, tot i que aquesta última es pot acceptar en contextos en què hi hagi limitacions d'espai.

Expressió inadequada	Expressió adequada
✗ La protecció dels dependents, un col·lectiu de població cada cop més important	✓ La protecció de les persones en situació de dependència, un col·lectiu de població cada cop més important

Evitar els usos metafòrics denigrants

No és infreqüent trobar l'ús d'expressions relacionades amb la discapacitat o la salut mental en contextos que no hi tenen res a veure per descriure metafòricament certes situacions o directament amb l'objectiu de denigrar. Aquest ús del llenguatge frivolitza i estigmatitza la discapacitat i s'ha de defugir, sobretot en contextos administratius i formals.

Expressió	Ús inadequat
psicosi	X <i>Es dispara la psicosis d'una nova crisi.</i> X <i>una societat psicòtica</i>
esquizofrènia	X <i>una situació esquizofrènica</i> X <i>una cultura esquizofrènica</i>
autisme	X <i>una resposta autista</i>
anorèxia	X <i>un dossier anorèctic</i>
paranoia	X <i>una devoció paranoica per la precisió</i>

Parlar de 'persones sense discapacitat', no de 'persones normals'

Les persones amb discapacitat són persones normals i, per tant, s'ha d'evitar l'ús de la designació *normals* per referir-se a les persones que no tenen discapacitat. La normalitat s'ha de relacionar amb la diversitat. Si cal fer comparacions, es pot dir *persones sense discapacitat* o *la resta de la població*.

Expressió inadequada	Expressió adequada
X <i>Al grup hi ha dues nenes sordes i tres de normals.</i>	✓ <i>Al grup hi ha dues nenes sordes i tres d'oïdores.</i> ✓ <i>Al grup hi ha dues nenes sordes i tres que no ho són.</i>

En les comparacions també cal evitar contraposar *nosaltres* a *ells* o *elles* fent referència a les persones amb discapacitat.

Incorporar la perspectiva de gènere

És recomanable aplicar la perspectiva de gènere a les informacions sobre discapacitat, a fi de facilitar la inclusió de les dones, que sovint han d'afrontar una doble discriminació pel fet de ser dones i tenir una discapacitat. Convé no invisibilitzar-les sobretot en casos de discapacitats que afecten majoritàriament les dones, com les que provoquen la síndrome de fatiga crònica o la fibromiàlgia.

En l'apartat següent presentem algunes recomanacions sobre la terminologia més adequada des del punt de vista del llenguatge inclusiu per als diferents tipus de discapacitat.

Terminologia recomanada segons els tipus de discapacitat

La discapacitat es pot classificar en quatre grans grups: sensorial (discapacitat visual, discapacitat auditiva i sordceguesa), física, intel·lectual i per trastorn mental, tot i que hi ha altres tipus de discapacitat menys freqüents. A continuació fem algunes observacions sobre el llenguatge i la terminologia associats a cadascuna d'aquestes discapacitats i recomanem alguns termes i expressions, que destaquem en negreta.

Discapacitat visual

La discapacitat visual inclou des de la ceguesa (o ceguetat o ceguera), que és la pèrdua total o molt accentuada del sentit de la vista, fins a la limitació de la visió en diferents graus.

- Amb relació a aquesta discapacitat és recomanable l'ús de **persona amb discapacitat visual** o **persona amb ceguesa** en lloc de *invident*, terme que cal evitar. També és acceptable l'ús de **cec** o **cega**, o **persona cega**.
- El gos ensinistrat que dona suport en l'orientació i la mobilitat a una persona amb ceguesa o amb sordceguesa s'anomena **gos pigall** o **gos guia**.
- El **braille** és un sistema de lectura i escriptura per a persones amb ceguesa i amb sordceguesa. També s'anomena **sistema Braille** (la segona paraula va en majúscula perquè es refereix directament a qui el va crear, Louis Braille).

Discapacitat auditiva

És la causada per la sordesa, que es pot definir com la manca o la pèrdua de la capacitat auditiva, independentment del tipus i el grau de pèrdua. Pot estar associada a dificultats en la parla, el llenguatge o la comunicació.

- La persona que presenta aquesta discapacitat es pot anomenar **persona amb discapacitat auditiva**, **persona amb sordesa** o **persona sorda**, però cal evitar referir-s'hi com a *sordmut* o *sordmuda*, perquè la discapacitat auditiva no sempre està associada amb problemes de parla o de llenguatge. Algunes persones i associacions també accepten l'ús de **sord** o **sorda** com a substantiu, però aquest terme no té un aval generalitzat.
- Les persones amb discapacitat auditiva poden utilitzar un **audiòfon** o un **implant coclear** (dispositiu electrònic que estimula directament les terminacions del nervi auditiu) com a pròtesis auditives. Cal evitar la forma col·loquial *sonotone*⁸ com a genèric per referir-s'hi.

⁸ Prové de la marca comercial Sonotone.

- Entre les persones sordes hi ha dos col·lectius. D'una banda, hi ha el col·lectiu de **persones sordes oralistes**, que es comuniquen bàsicament amb llengua oral gràcies a la lectura labial i l'ús de pròtesis auditives. L'altre col·lectiu és el de les **persones sordes signants**, que utilitzen una llengua de signes com a llengua plena de modalitat gestual i visual. A Catalunya s'usa majoritàriament la llengua de signes catalana (LSC).⁹

Aquests dos col·lectius presenten característiques diferenciades, que cal tenir en compte a l'hora de triar els termes amb què ens hi referim específicament:

- Per a les persones sordes oralistes, majoritàries, referir-s'hi en termes de **persones amb discapacitat auditiva** o **persones sordes** és generalment acceptat.
- Les **persones sordes signants** es veuen a si mateixes com un grup social, cultural i lingüístic amb trets identitaris específics: la **comunitat sorda**. Prefereixen majoritàriament ser designades com a **persones sordes**, tot i que també accepten el terme **persona amb discapacitat auditiva**.
- Per referir-se a una **llengua de signes** és impropï utilitzar el terme *llenguatge de signes*. Tampoc són adequats els termes *llenguatge mímic* i *llenguatge de sordmuts*. Cal tenir en compte que no hi ha una llengua de signes universal, sinó moltes de diferents.
- L'intèrpret de llengua de signes és qui reproduceix en la llengua de signes els missatges de la llengua oral, i viceversa, entre les persones que fan servir aquest sistema lingüístic i les que el desconeixen. S'ha d'evitar de dir-ne *traductor de llengua de signes*. Tampoc no són adequats els termes *intèrpret de signes*, *intèrpret de mímica*, *intèrpret de llenguatge mímic* i *intèrpret de sordmuts*.

Sordceguesa

La sordceguesa és una discapacitat sensorial específica que consisteix en la pèrdua combinada de visió i audició.

- Les persones que la presenten són les **persones sordcegues** o **amb sordceguesa**. Cal evitar l'ús de **sordcec** o **sordcega** com a substantiu. Així doncs, en lloc de *una sordcega* cal dir *una dona sordcega*. Aquestes paraules s'han d'escriure sense guionet.
- Per comunicar-se reben el suport de **mediadors comunicatius** o, més específicament, **mediadors en sordceguesa**, i **guies intèrprets de llengua de signes** (s'ha d'evitar escriure **guia intèrpret** amb un guionet).

⁹ La llengua de signes catalana està reconeguda a l'article 50.6 de l'Estatut d'autonomia de Catalunya des del 2006 i a la Llei 17/2010, de 3 de juny, de la llengua de signes catalana.

Les persones d'aquest col·lectiu poden fer servir diversos sistemes de comunicació segons les seves característiques i necessitats comunicatives: el **sistema Braille**, la **llengua de signes** i la **llengua de signes recolzada**, entre d'altres.

Discapacitat física

És la discapacitat provocada per una deficiència d'una estructura corporal o d'una funció fisiològica o anatòmica, i pot afectar o bé la capacitat de moviment o la mobilitat, o bé la capacitat física per dur a terme les activitats de la vida diària.

- Segons el tipus de discapacitat i les circumstàncies d'una **persona amb discapacitat física**, ens hi podem referir amb algun dels termes següents, entre d'altres: **persona amb discapacitat motora** o **motriu**; **persona amb discapacitat orgànica** o **no motora**; **persona amb mobilitat reduïda**; **usuari** o **usuària de cadira de rodes**.
- Cal rebutjar l'ús de termes pejoratius o obsolets, com ara *invàlid* o *invàlida*, *minusvàlid* o *minusvàlida*, *impedit* o *impedida*, *incapacitat* o *incapacitada*, *tarat* o *tarada* i *deforme*.
- Igualment, cal evitar l'ús del terme *paralític* amb referència a una **persona amb paràlisi**.
- Els termes adequats per anomenar una persona amb acondroplàsia són: **persona amb nanisme**, **persona amb acondroplàsia** i **persona d'estatura baixa**. Convé rebutjar el terme *nan* o *nana*.
- Pel que fa als equipaments destinats a persones amb discapacitat, com un **lavabo accessible** o un **aparcament accessible**, no se n'ha de dir *equipaments per a minusvàlids*.

Discapacitat intel·lectual

És una discapacitat provocada per una deficiència en una funció cognitiva que comporta certes limitacions en el funcionament intel·lectual i en les habilitats conceptuals, socials i pràctiques. S'origina abans d'arribar a l'edat de 18 anys.

- La discapacitat intel·lectual és un dels fenòmens clínics associats a la síndrome de Down (o trisomia 21). El terme adequat per referir-se a una persona que té aquesta discapacitat és **persona amb discapacitat intel·lectual**. També és un terme adequat **persona amb síndrome de Down** (o **persona amb trisomia 21**).
- Aquesta discapacitat també es pot presentar entre les manifestacions clíniques del trastorn de l'espectre autista (o TEA). Les entitats que hi treballen prefereixen el terme **persona amb trastorn de l'espectre autista** o **persona amb TEA** al terme **persona amb autisme**, tot i que aquest també és adequat. Així mateix, la paraula **autisme** també és apropiada per referir-nos al trastorn.
- Cal rebutjar aplicar a les persones amb discapacitat intel·lectual termes obsolets que han esdevingut pejoratius o clarament ofensius, com ara *mongòlic* o *mongòlica*, *deficient*, *subnormal*, *endarrerit* o *endarrerida* i *retardat* o *retardada*.

- També s'han d'evitar les expressions infantils i paternalistes totalment inadequades en contextos formals quan es refereixen a persones adultes, com ara *angelets*, *nanos* i *xavals*.
- El trastorn de l'espectre autista s'escriu en singular tot i que sota aquesta denominació en realitat s'agrupen manifestacions diferents.

Discapacitat per trastorn mental

El trastorn mental o malaltia mental és una alteració conductual, psíquica o mental deguda a la interacció de factors biològics, psicològics i socials, que provoca canvis funcionals significatius en la vida d'una persona i un grau de patiment, sovint intens, en la persona afectada i el seu entorn. No és el mateix que la discapacitat intel·lectual.

Les malalties mentals més comunes són l'esquizofrènia, els trastorns de l'estat d'ànim, els trastorns de la personalitat i els trastorns d'ansietat.

- Alguns termes adequats per referir-se a una persona a la qual s'ha diagnosticat un trastorn mental poden ser els següents: **persona amb trastorn mental** (o **malaltia mental**), **persona amb problemes de salut mental**, **persona amb esquizofrènia** (o **que té esquizofrènia**), **persona amb trastorn bipolar** (o **que té un trastorn bipolar**). S'ha d'evitar referir-s'hi com a *malalt* o *malalta mental*.
- Cal evitar paraules obsoletes o amb connotacions negatives com *manicomi*, *psiquiàtric*, *internar* o *tancar*. Així, en lloc de dir *internament psiquiàtric* o *tancar en un manicomi*, podem parlar de **ingrés hospitalari** o **ingressar en un centre de salut mental**.
- Igualment, en lloc de *brot* o *atac*, podem dir **descompensació**.
- Cal rebutjar els termes estigmatitzants, ofensius o inexactes, o els que s'utilitzen fora de contextos mèdics amb intenció vexatòria, com *alienat* o *alienada*, *boig* o *boja*, *foll* o *folla*, *desequilibrat* o *desequilibrada*, *pertorbat* o *pertorbada*, *dement*, *psicòpata*, *sonat* o *sonada*, *guillat* o *guillada*, *esquizofrènic* o *esquizofrènica*, *paranoic* o *paranoica*, *neuròtic* o *neuròtica*, *depressiu* o *depressiva*, *maníac* o *maníaca*, *anorèctic* o *anorèctica* i *psicòtic* o *psicòtica*, entre d'altres.
- El terme *psicosi maniacodepressiva* està en desús. S'ha de substituir per **trastorn bipolar**.

Taules resum d'expressions

Les taules que hi ha a continuació recullen les principals expressions inadequades que han aparegut en els apartats anteriors i les propostes per substituir-les des d'una visió inclusiva de la discapacitat. La classificació que es fa de les expressions en una categoria o una altra respon a la tria i a l'ús que en fan els col·lectius afectats.

Taula 1. Expressions relacionades amb la discapacitat en general

Expressió inadequada	Expressió adequada	Observacions
✗ minusvalidesa	✓ discapacitat	Algunes persones i entitats prefereixen el terme <i>diversitat funcional</i> al terme <i>discapacitat</i> .
✗ diversitat funcional	✓ discapacitat	Algunes persones i entitats prefereixen el terme <i>diversitat funcional</i> al terme <i>discapacitat</i> .
✗ persona amb diversitat funcional	✓ persona amb discapacitat	Algunes persones i entitats prefereixen el terme <i>diversitat funcional</i> al terme <i>discapacitat</i> .
✗ discapacitat o discapacitada ✗ disminuït o disminuïda ✗ incapacitat o incapacitada ✗ minusvàlid o minusvàlida	✓ persona amb discapacitat	S'han de prioritzar les persones a les seves limitacions. Per exemple, cal evitar dir un discapacitat o una discapacitada.
✗ persona especial	✓ persona amb discapacitat	Cal evitar els eufemismes.
✗ pacient	✓ persona amb discapacitat	El terme <i>pacient</i> només és apropiat amb relació a un tractament mèdic.
✗ persones amb capacitats diferents ✗ persones diferents	✓ persones amb discapacitat	
✗ persones normals	✓ persones sense discapacitat ✓ la resta de la població	
	✓ grup social ✓ part de la societat ✓ col·lectiu	Totes tres opcions poden funcionar com a sinònims de <i>persones amb discapacitat</i> .

Expressió inadequada	Expressió adequada	Observacions
✗ és víctima de ✗ està afectat o afectada per ✗ l'afligeix ✗ pateix de (una discapacitat)	✓ té ✓ presenta ✓ manifesta (una discapacitat)	Cal evitar el llenguatge compassiu.
✗ integració	✓ inclusió	
✗ dependent	✓ persona en situació de dependència	També és acceptable <i>persona dependent</i> si falta espai.
✗ defecte de naixement	✓ discapacitat congènita	

Taula 2. Expressions relacionades amb la discapacitat visual

Expressió inadequada	Expressió adequada	Observacions
✗ invident	✓ persona amb discapacitat visual ✓ persona amb ceguesa ✓ persona cega ✓ cec o cega	
✗ ceguet o cegueta	✓ persona amb discapacitat visual ✓ persona amb ceguesa ✓ persona cega ✓ cec o cega	Cal evitar el llenguatge condescendent.
	✓ gos pigall ✓ gos guia	
✗ llenguatge braille	✓ braille ✓ sistema Braille	A sistema Braille, Braille va en majúscula.

Taula 3. Expressions relacionades amb la discapacitat auditiva

Expressió inadequada	Expressió adequada	Observacions
✗ sordmut o sordmuda	✓ persona amb discapacitat auditiva ✓ persona amb sordesa ✓ persona sorda ✓ sord o sorda (adjectiu)	Algunes persones també accepten <i>sord</i> o <i>sorda</i> com a substantiu.
✗ <i>sonotone</i>	✓ audiòfon ✓ implant coclear	
✗ llenguatge de signes ✗ llenguatge mímic ✗ llenguatge de sordmuts	✓ llengua de signes	
✗ traductor o traductora de llengua de signes ✗ intèrpret de signes ✗ intèrpret de mímica ✗ intèrpret de llenguatge mímic ✗ intèrpret de sordmuts	✓ intèrpret de llengua de signes	

Taula 4. Expressions relacionades amb la sordceguesa

Expressió inadequada	Expressió adequada	Observacions
✗ sordcec o sordcega (substantiu)	✓ persona amb sordceguesa ✓ persona sordcega ✓ sordcec o sordcega (adjectiu)	Les paraules <i>sordcec</i> o <i>sordcega</i> , i <i>sordceguesa</i> , s'han d'escriure juntes, sense guionet.
✗ sordmut o sordmuda ✗ sordmut i cec o sordmuda i cega ✗ sord i cec o sorda i cega	✓ persona amb sordceguesa ✓ persona sordcega ✓ sordcec o sordcega (adjectiu)	Les paraules <i>sordcec</i> o <i>sordcega</i> , i <i>sordceguesa</i> , s'han d'escriure juntes, sense guionet.
✗ intèrpret de llengua de signes	✓ guia intèrpret de llengua de signes ✓ mediador comunicatiu o medidora comunicativa ✓ mediador o medidora en sordceguesa	Cal estar segurs del professional de què es tracta en cada cas. Entre <i>guia</i> i <i>intèrpret</i> no hi va guionet.

Taula 5. Expressions relacionades amb la discapacitat física

Expressió inadequada	Expressió adequada	Observacions
✗ coix o coixa ✗ contrafet o contrafeta ✗ deforme ✗ esguerrat o esguerrada ✗ estrafet o estrafeta ✗ impedit o impedida ✗ impossibilitat o impossibilitada ✗ incapacitat o incapacitada ✗ inútil ✗ invàlid o invàlida ✗ minusvàlid o minusvàlida ✗ paralític o paralítica ✗ tarat o tarada ✗ tolit o tolida ✗ tort o torta	✓ persona amb discapacitat física ✓ persona amb discapacitat motora o motriu ✓ persona amb mobilitat reduïda	Cal evitar el llenguatge pejoratiu.
✗ persones amb problemes físics ✗ persones físicament limitades	✓ persona amb discapacitat física ✓ persona amb discapacitat motora o motriu ✓ persona amb mobilitat reduïda	Cal evitar els eufemismes.
✗ tetraplègic o tetraplègica	✓ persona amb tetraplegia	
✗ paralític o paralítica	✓ persona amb paràlisi	
✗ condemnat o condemnada a una cadira de rodes ✗ confinat o confinada en una cadira de rodes	✓ usuari o usuària de cadira de rodes	Cal evitar el llenguatge amb càrrega negativa.
✗ prostrat o prostrada en un llit	✓ allitat o allitada ✓ en un llit	Cal evitar el llenguatge amb càrrega negativa.
✗ nan o nana	✓ persona amb nanisme ✓ persona amb acondroplàsia ✓ persona d'estatura baixa	El terme <i>nanisme</i> s'hauria de restringir a l'àmbit mèdic.
✗ <i>taca-taca</i>	✓ caminador	
✗ aparcament per a minusvàlids	✓ aparcament accessible	
✗ lavabo per a minusvàlids	✓ lavabo accessible	

Taula 6. Expressions relacionades amb la discapacitat intel·lectual

Expressió inadequada	Expressió adequada	Observacions
✗ discapacitat psicològica	✓ discapacitat intel·lectual	
✗ anormal ✗ deficient ✗ endarrerit o endarrerida ✗ mongòlic o mongòlica ✗ oligofrènic o oligofrènica ✗ retardat o retardada ✗ subnormal	✓ persona amb discapacitat intel·lectual ✓ persona amb síndrome de Down ✓ persona amb trisomia 21 ✓ persona amb trastorn de l'espectre autista ✓ persona amb TEA ✓ persona amb autisme	Cal evitar el llenguatge pejoratiu.
✗ angelet o angeleta ✗ nano o nana ✗ ninoi o ninoia ✗ noi o noia ✗ vailet o vaileta ✗ xaval o xavala ✗ xicot o xicota	✓ persona amb discapacitat intel·lectual ✓ persona amb síndrome de Down ✓ persona amb trisomia 21 ✓ persona amb trastorn de l'espectre autista ✓ persona amb TEA ✓ persona amb autisme	Les expressions infantilitzades són inadequades per referir-se a persones adultes.
✗ els Down	✓ les persones amb síndrome de Down	

Taula 7. Expressions relacionades amb la discapacitat per trastorn mental

Expressió inadequada	Expressió adequada	Observacions
✗ malalt o malalta mental	✓ persona amb trastorn mental o malaltia mental ✓ persona amb problemes de salut mental	
✗ alienat o alienada ✗ anorèctic o anorèctica ✗ boig o boja ✗ dement ✗ depressiu o depressiva ✗ desequilibrat o desequilibrada ✗ foll o folla ✗ guillat o guillada ✗ maníac o maníaca ✗ neuròtic o neuròtica ✗ paranoic o paranoica ✗ pertorbat o pertorbada ✗ psicòpata ✗ psicòtic o psicòtica ✗ sonat o sonada ✗ trastornat o trastornada	✓ persona amb trastorn mental o malaltia mental ✓ persona amb problemes de salut mental	Cal evitar el llenguatge pejoratiu.
✗ esquizofrènic o esquizofrènica	✓ persona amb esquizofrènia ✓ persona que té esquizofrènia	
✗ manicomi ✗ psiquiàtric	✓ hospital ✓ centre de salut mental	
✗ internament psiquiàtric	✓ ingrés hospitalari	
✗ tancar ✗ internar (en un centre)	✓ ingressar (en un centre)	
✗ brot ✗ atac	✓ descompensació	
✗ psicosi ✗ maniacodepressiva	✓ trastorn bipolar	

Bibliografia

- ÁLVAREZ PÉREZ, Rosa [et al.]. *Guía de buenas prácticas sobre personas con discapacidad para profesionales de la comunicación* [en línia]. Sevilla: Junta de Andalucía. Consejería de Salud y Bienestar Social, 2013.

<https://www.juntadeandalucia.es/export/drupaljda/Personas_Discapacidad_Publicacion_es_guia_buenas_practicas_discapacidad_20130726.pdf> [Consulta: 24 març 2021].

Guia d'estil molt completa per al tractament informatiu de la discapacitat en els mitjans de comunicació (en castellà).

-
- ARIZONA STATE UNIVERSITY. WALTER CRONKITE SCHOOL OF JOURNALISM AND MASS COMMUNICATION. NATIONAL CENTER ON DISABILITY AND JOURNALISM. *Disability language style guide* [en línia]. Phoenix: National Center on Disability and Journalism, [s. a.]. <<https://ncdj.org/style-guide/>> [Consulta: 24 març 2021].

Glossari molt complet sobre discapacitat (en anglès). Cada entrada inclou una contextualització, la recomanació del National Center on Disability and Journalism i l'adequació del terme al llibre d'estil de l'agència de notícies The Associated Press (AP).

-
- CONFEDERACIÓN ESPAÑOLA DE PERSONAS CON DISCAPACIDAD FÍSICA Y ORGÁNICA. *Lenguaje inclusivo* [en línia]. [S. d.]. <https://www.cocemfe.es/wp-content/uploads/2019/02/20181010_COCEMFE_Lenguaje_inclusivo.pdf> [Consulta: 24 març 2021].

Pautes d'ús del llenguatge per referir-se a les persones amb discapacitat física i orgànica (en castellà).

-
- FÁBREGAS, M. [et al.]. *Guía de estilo sobre salud mental para medios de comunicación: Las palabras sí importan* [en línia]. Madrid: Confederación Salud Mental España, 2018. <<https://www.consalmmental.org/publicaciones/Guia-estilo-salud-mental.pdf>> [Consulta: 24 març 2021].

Una guia d'estil molt didàctica sobre salut mental adreçada a periodistes (en castellà).

-
- FERNÁNDEZ IGLESIAS, José Luis. *Guía de estilo sobre discapacidad para profesionales de los medios de comunicación*. 1a ed. Madrid: Real Patronato sobre Discapacidad, 2006. També disponible en línia a:

<https://sid.usal.es/docs/F8/FDO18497/medios_comunicacion.pdf> [Consulta: 24 març 2021].

Una exhaustiva guia d'estil sobre discapacitat adreçada als mitjans de comunicació (en castellà). Ha quedat superada en alguns aspectes per una guia més recent editada també pel Real Patronato.

- FESOCE. *Sordceguesa: Manual de referència*. Barcelona: FESOCE, 2009. També disponible en línia a: <http://www.fesoce.org/wp-content/uploads/2012/04/docs_manual-referencia-cat.pdf> [Consulta: 24 març 2021].

Manual sobre sordceguesa adreçat a serveis socials, sanitaris i educatius.

- GENERALITAT DE CATALUNYA. DEPARTAMENT DE BENESTAR I FAMÍLIA; TERMCAT, CENTRE DE TERMINOLOGIA. *Diccionari de serveis socials* [en línia]. Barcelona: TERMCAT, cop. 2010. (Diccionaris en Línia) <<http://www.termcat.cat/ca/diccionaris-en-linia/118/>> [Consulta: 24 març 2021].

Diccionari en línia del TERMCAT sobre termes relacionats amb els serveis socials.

- GENERALITAT DE CATALUNYA. DEPARTAMENT DE SALUT; TERMCAT, CENTRE DE TERMINOLOGIA. *Terminologia de l'atenció a la salut mental i a les addiccions* [en línia]. Barcelona: TERMCAT, cop. 2020. (Diccionaris en Línia)

<<https://www.termcat.cat/ca/diccionaris-en-linia/242>> [Consulta: 24 març 2021].

Diccionari en línia del TERMCAT sobre termes relacionats amb la salut mental.

- NACIONES UNIDES. *Convenció sobre els drets de les persones amb discapacitat i protocol facultatiu* [en línia]. [S. d.].

<https://treballiaferssocials.gencat.cat/web/.content/03ambits_tematicos/11discapacitat/2012_04_11_convencio_drets_persones_discapacitat_catala.pdf> [Consulta: 24 març 2021].

Text de la Convenció de l'ONU del 2006 sobre els drets de les persones amb discapacitat.

- ORGANIZACIÓN MUNDIAL DE LA SALUD. *Clasificación internacional del funcionamiento, de la discapacidad y de la salud: CIF*. Madrid: Ministerio de Trabajo y Asuntos Sociales. Secretaría General de Asuntos Sociales. Instituto de Migraciones y Servicios Sociales (IMSERSO), 2001. També disponible en línia a:

<<https://www.imserso.es/InterPresent2/groups/imserso/documents/binario/435cif.pdf>>

[Consulta: 24 març 2021].

Text de la Classificació internacional del funcionament, de la discapacitat i de la salut de l'OMS (en castellà).

- PEÑAS, Esther; HERNÁNDEZ, Paz. *Guía de estilo sobre discapacidad para profesionales de los medios de comunicación* [en línia]. Madrid: Real Patronato sobre Discapacidad, 2019. <<https://www.sjis.net/documentos/ficha/544014.pdf>> [Consulta: 24 març 2021].

Manual d'estil molt complet (en castellà) adreçat als mitjans de comunicació que actualitza la guia sobre discapacitat que el mateix Real Patronato va editar el 2006.

- THE UNIVERSITY OF KANSAS. RESEARCH & TRAINING CENTER ON INDEPENDENT LIVING. *Guidelines: How to write and report about people with disabilities*. 9a ed. Lawrence: Research & Training Center on Independent Living, 2020. També disponible en línia a: <<http://rtcil.org/products/media/guidelines#Acceptable%20Language%20Options>> [Consulta: 24 març 2021].

Pautes d'estil molt clares per escriure sobre les persones amb discapacitat (en anglès). Inclou les diferents visions existents sobre la terminologia recomanada.
